

Datum: 07-10-2008
Betreft: reactie op Omgevingsvisie

Provincie Overijssel
t.a.v.J.Wiltjer-Lusseveld
Postbus 10078
8000 GB ZWOLLE

Geachte mevrouw Wiltjer,

Graag maakt AtelierOverijssel van de gelegenheid gebruik om te reageren op het Beeld Omgevingsvisie 2008. AtelierOverijssel is door de provincie in het leven geroepen om de ruimtelijke kwaliteit en een duurzame leefomgeving te bevorderen in het denken over en het werken aan de opgaven van Overijssel. Deze reactie is opgesteld door de equipe en de programmaraad van AtelierOverijssel bestaande uit een vertegenwoordiging van de partners: Architectuurcentrum Twente, Dienst Landelijk Gebied, Het Oversticht, Kunst & Cultuur Overijssel en Landschap Overijssel. Los van deze reactie, zullen de directies van de vijf partnerorganisaties ook zelfstandig reageren, elk vanuit hun eigen specifieke expertise en werkgebied.

1. Hoofdconclusie

Om te beginnen herkent AtelierOverijssel in het Beeld Omgevingsvisie 2008 een gedurfde koerswijziging ten opzichte van het streekplan en de meer sectorale plannen voor waterhuishouding, natuur en infrastructuur die in de Omgevingsvisie worden samengebracht. Ruimtelijke kwaliteit wordt werkelijk tot de kern van het omgevingsbeleid gemaakt. Dat juicht AtelierOverijssel van harte toe. Ook het werken vanuit gebiedskenmerken kan een goede manier zijn om ruimtelijke kwaliteit locatiespecifiek en identiteitsbepalend te ontwikkelen. In de kaartlagen is de lagenbenadering als methode goed herkenbaar. In algemene zin laat het Beeld Omgevingsvisie 2008 op hoofdlijnen een inhoudelijk hoopvolle richting zien. AtelierOverijssel werkt graag mee om via zijn activiteiten deze koers uit de Omgevingsvisie uit te werken en uit te dragen. Daarbij past ook een aantal kanttekeningen.

2. Ambities en hiërarchie

In de eerste plaats mist een heldere boodschap over de ambities voor Overijssel als geheel en een daarbinnen te onderscheiden hiërarchie. Die zijn nodig om de scherpe keuzen te maken die noodzakelijk zijn voor het realiseren van ruimtelijke kwaliteit. Ambities zijn wel terug te vinden, maar staan verspreid in het document en zijn gekoppeld aan sectorale programma's terwijl het bij de ontwikkeling van ruimtelijke kwaliteit juist gaat om de verbinding tussen die programma's (integraliteit).

Zo ontbreekt een samenhangende visie op de positionering van Overijssel in zijn omgeving (Randstad, noordelijke provincies, Duitsland). Hoe ziet de provincie zichzelf en hoe zien anderen haar? En welke consequenties heeft dit voor ruimtelijke kwaliteit? Ook de aangereikte provinciedekkende methode van gebiedskenmerken versterkt dit beeld van het ontbreken van een heldere prioritering. Iedere plek lijkt hierin even belangrijk.

AtelierOverijssel adviseert bij de verdere uitwerking de keuzes van de provincie (het provinciaal belang) zichtbaar te maken door hiërarchie aan te brengen in doelen en gebieden. Dat vraagt om keuzes en dus ook om waardeoordelen ten aanzien van bestaande en gewenste kwaliteiten. Het voorgestelde onderscheid in sturingsmodellen (normstellend, richtingsgevend en inspirerend) kan hierdoor ook scherper worden. Kortom: orden de doelen en breng hiërarchie aan in wat werkelijk belangrijk is voor de provincie. En breng de kansen en gewenste ontwikkelingen in kaart met bijvoorbeeld kansenkaarten en een strategische opgavenkaart met agenda.

3. Andere werkwijze vergt andere competenties en kennis

De in het Beeld van de Omgevingsvisie voorgestelde methode om “duurzaamheid” en “ruimtelijke kwaliteit” te realiseren vraagt om een geheel andere manier van werken in het provinciehuis en daarbuiten. Het gaat om het vinden van de juiste balans en samenhang tussen (specifieke) gebiedskenmerken en betekenisvolle dialoog die verbindingen zoekt mét en ruimte laat aan maatschappelijke partijen en actoren. Hoe kan hier vorm aan worden gegeven? AtelierOverijssel kan hier wellicht ook een rol spelen door bijvoorbeeld het organiseren van themabijeenkomsten of masterclasses ruimtelijke kwaliteit (“werken met de omgevingsvisie”).

4. Gebiedskwaliteiten én maatschappelijke processen

AtelierOverijssel constateert een goed ontwikkelde methodiek waar het landschappelijke gebiedskenmerken betreft. Minder goed ontwikkeld is de stedelijke logica of die van lust & leisure.

De sterk landschappelijk gekleurde methodiek leunt op topografische gebiedskenmerken. Dit is slechts een deel van de genius loci. Er zijn behalve ‘statische’ kenmerken ook ‘dynamische’ factoren zoals economische en sociaal-culturele processen. Ook cultuurhistorie en levende cultuur horen hierbij. Gebieden kunnen een verborgen kwaliteit hebben zoals de kanalen in Noordoost Overijssel. Overigens vraagt AtelierOverijssel ook aandacht voor gebieden in Overijssel die in de beleving juist een minder eenduidige kwaliteit hebben zoals Noordoost Overijssel. Het gevaar bij dit soort ze blinde vlekken op de kaart is dat het ‘schrobputjes’ worden waar kwaliteit juist afneemt.

AtelierOverijssel mist verder de logica van het stedelijke systeem en de ontwikkeling daarvan met oog op kwaliteit, bijvoorbeeld in de vorm van bereikbaarheidsprofielen of vestigingsklimaat. Het onderkennen van deze statische en dynamische identiteitsdragers kan leiden tot nieuwe ruimtelijke programma’s. De provincie zou daar zelf een actieve rol in kunnen spelen.

Een uitputtende catalogus met gebiedskenmerken zal nooit alle kwaliteiten kunnen omvatten. Om te voorkomen dat vaak moet worden afgeweken van de spelregels die horen bij gebiedskenmerken, is aandacht voor andere logica ook bestuurlijk zinvol. Voorbeelduitwerkingen zoals de casus Tubbergen zijn goed bruikbaar om

verschillende kwaliteits- uitwerkingen te tonen die gemaakt zijn vanuit dezelfde spelregels. Het atelier adviseert om ook een casus te laten zien met een nieuwe ontwikkeling, zoals de aanvraag voor een windmolenpark of een EHS uitwerking.

Tenslotte vraagt AtelierOverijssel aandacht voor andere lagen die betekenis hebben voor ruimtelijke kwaliteit en de beleving daarvan. Mentaliteit, ondernemingszin, de kracht en het eigen profiel van steden en dorpen (hoe verhoudt die zich tot generieke uitspraken over linten, essen of stroomruggen?), cultuurhistorische artefacten en verhalen spelen een rol bij het komen tot een ruimtelijke kwaliteit in de volle bandbreedte.

5. Rapport als communicatiemiddel

De Omgevingsvisie zal een interne werking hebben voor het provinciale handelen en een externe werking richting medeoverheden, maatschappelijke organisaties en burgers.

Een nadrukkelijker onderscheid tussen interne en externe communicatie met gerichte producten kan het huidige rapport vereenvoudigen. Het voorliggende document is namelijk omvangrijk en weinig beeldend. Ook de kaarten zijn niet goed leesbaar. Dat is jammer. De Omgevingsvisie zou volgens AtelierOverijssel beeldend en inspirerend, verleidend en communicabel moeten zijn. Bovendien worden conceptversies in de regel het beste gelezen, dus dient juist aan het concept veel zorg te worden besteed. Ons advies is om de omgevingsvisie te schrijven vanuit de optiek van de lezer en degene die ermee moeten werken. De vaak sectorale benadering die in de teksten is terug te vinden is zwak omdat de integrale context niet altijd duidelijk is.

6. Tot slot

Ruimtelijke kwaliteit is het resultaat van handelen en vooral ook een wijze van kijken naar de ruimte. Het is mensenwerk en er zijn veel manieren van kijken en handelen. Dat betekent dat kwaliteit gebiedsgericht, locatiespecifiek en eigentijds moet worden ontwikkeld. Daar zijn voorwaarden voor te scheppen zoals dat in Beeld Omgevingsvisie 2008 in aanzet gebeurt, maar uiteindelijk blijft het een zoekend ontwerpgericht proces, waarin alle relevante actoren een rol hebben. In dat proces levert AtelierOverijssel met zijn partners graag een bijdrage.

Met vriendelijke groet, namens de equipe en de programmaraad van AtelierOverijssel,

Hilde Blank
Atelierleider AtelierOverijssel

cc. programmaraad AtelierOverijssel